

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 1 (1977)

Οκτάβιος Μερλιέ: Ο άνθρωπος και το έργο του

Φ. Αποστολόπουλος

doi: [10.12681/deltiokms.171](https://doi.org/10.12681/deltiokms.171)

Copyright © 2015, Φ. Αποστολόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αποστολόπουλος Φ. (1977). Οκτάβιος Μερλιέ: Ο άνθρωπος και το έργο του. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 1, 19-27. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.171>

ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΛΙΕ

τῆς Ἐπετηρίδας αὐτῆς εἶχε συγκεντρώσει ἄφθονο ὕλικό ποῦ ὑπελόγιζε νὰ καλύψει πάνω ἀπὸ 300 σελίδες. Ἦταν μιὰ ἐργασία ποῦ εἶχε πάντα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνεи καὶ ποῦ δὲν πρόφτασε νὰ τὴν ἰδεῖ νὰ πραγματοποιεῖται. Παρεκάλεσα τὸ νέο Διευθυντὴ τοῦ Κέντρου καὶ παρόντα στὴ συνεδρίασή μας αὐτὴ κ. Ἀποστολόπουλο — ἡ ὑπόδειξη τοῦ ὁποῖου γιὰ τὴ θέση αὐτὴ ἀπὸ τὸν Μερλιέ ἦταν ἡ τελευταία του προσφορὰ στὸ Κέντρο — νὰ φροντίσει γιὰ τὴ συντομότερη δυνατὴ ἐκδόση τοῦ Α'. τεύχους τοῦ περιοδικοῦ μὲ τὰ στοιχεῖα καὶ τὸ διάγραμμα τῆς ὕλης ὅπως ἔχουν γίνεи ἀπὸ τὸν Μερλιέ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Ἐκθεση τοῦ Κ.Μ.Σ. γιὰ τὸν τελευταῖο Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμό, ποῦ ἔγινε στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων τὴν ἀνοιχτὴ τοῦ 1974 καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ἡ κορυφαία ἀπὸ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις Μνημοσύνης ποῦ ἔγιναν γιὰ τὰ 50 χρόνια ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, εἶναι ἀποκλειστικὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου Μερλιέ, ἀσύγκριτη προσφορὰ ἀγάπης στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, καὶ τὴ μνήμη τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δεκαοχτῶ μῆνες μόχθου καὶ ἐφευρετικότητος κατανάλωσε ὁ Ὁκτ. Μερλιέ γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τὴν Ἐκθεση αὐτὴ, ὅπου ἡ ἀγάπη, ἡ φαντασία, ἡ καλαισθησία καὶ τὸ ὀργανωτικὸ πνεῦμα του πέτυχαν, μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ἐκθεμάτων καὶ τὴν καλαίσθητὴ σύνθεσή τους, νὰ παρουσιάσουν κατὰ ἕνα τέλειο καὶ ἐντυπωσιακὸ τρόπο τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία τοῦ Τελευταίου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν Ἐκθεση ἔγινε εὐρύτερα γνωστὴ σὲ ὅλο της τὸν ὄγκο, τὸ βάθος καὶ τὴν ποιότητα ἡ μακρόχρονη ἀθόρυβη ἐργασία ποῦ ἔχει συντελεστεῖ στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ στὴν ὁποία ἔχει τόσα προσφέρει ὁ ἀείμνηστος Ὁκταβ. Μερλιέ.

Καὶ εἶχε πολλὰ ἀκόμη, παραπολλὰ καὶ μεγάλα, νὰ προσφέρει σὰν δημιουργικὸς πνευματικὸς καὶ ἠθικὸς ἄνθρωπος ὁ Ὁκτάβιος Μερλιέ καὶ ὄχι μόνο στὸ Κ.Μ.Σ. καὶ τὸ Μικρασιατικὸ Ἑλληνισμὸ ἀλλὰ στὴν Ἑλλάδα γενικά. Δυστυχῶς ἔπαψε πιά νὰ ὑπάρχει.

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς, ὅλη ἡ Ἑλλάδα θὰ θυμοῦνται πάντοτε τὸν Ὁκτάβιο Μερλιέ μὲ ἀγάπη, σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη».

ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΜΕΡΛΙΕ

Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του

τοῦ Φ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ Σάββατο, 24 Ἰουλίου 1976, πέθανε στὴν Ἀθήνα, σὲ ἡλικία 79 ἐτῶν, ὁ Γάλλος Φιλέλληνας, ὁ ἱστορικὸς Διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν καὶ ἰσόβιος Ἀντιπρόεδρος τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, Octave MERLIER.

Γεννήθηκε στὸ Ρουμπάι, πόλη τῆς Βόρ. Γαλλίας, στὰ 1897. Ἐκεῖ, στὴ γε-

νέτειρά του, έμαθε τὰ πρῶτα γράμματα· στὰ 1908 ἐγκαταστάθηκε οἰκογενειακῶς στὸ Παρίσι, ὅπου ἐξακολούθησε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του στὸ περίφημο Λύκειο Henri IV. Στὰ 1915 πῆρε τὸ Baccalauréat κλασικῆς Φιλολογίας καὶ Φιλοσοφίας. Ἄλλὰ πρὶν ἀπὸ ἕνα χρόνο εἶχε ξεσπάσει ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος καὶ ὁ Octave Merlier διακόβει τὶς σπουδές καί, ἐθελοντής, κατατάσσεται στὸ στρατό, τὸ Γενάρη τοῦ 1916. Ὁ ἴδιος σημειώνει πὼς «γνώρισε τὸ καμίνι τοῦ Verdun, τοῦ Chemin des Dames, τῆς γραμμῆς Χίντεμπουργκ». Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μάχες αὐτὲς τραυματίστηκε καὶ τιμῆθηκε μὲ τὸ παράσημο τοῦ πολεμικοῦ σταυροῦ μὲ φούνικα καὶ μὲ μυνεία στὴν ἡμερήσια διαταγὴ τῆς μονάδας του.

Ὁ πόλεμος τέλειωσε. Ὁ Octave Merlier γράφτηκε στὴ Φιλολογικὴ Σχολὴ τῆς Σορβόννης τὸ 1919 - 1920. Ταυτόχρονα παρακολουθοῦσε μαθήματα στὴν École Pratique de Hautes Études. Ἄκουσε τὴ διδασκαλίαν διδάσμων Γάλλων σοφῶν, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους τοῦ Α. Meillet, τοῦ Vendryès καὶ τοῦ Hubert Pernot. Στὰ 1923 εἶχε πετύχει, ὕστερα ἀπὸ σκληρὴς πάλη, τὸν τίτλο τοῦ Agrégé de Grammaire· τότε γνωρίστηκε μὲ τὴ Μέλπω Λογοθέτη, ποὺ δίδασκε ὡς βοηθὸς τοῦ Pernot τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα, καὶ παντρεύτηκαν. Τὸ ζεῦγος Μερλιέ ἔκτοτε ἀρχίζει τὴ μεγάλη πνευματικὴ του πορεία καὶ θ' ἀφιερῶσει βίαις του τὶς δυνάμεις στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἑλληνογαλλικῶν σχέσεων· ἡ Ἑλλάδα γιὰ τὸ Μερλιέ θὰ γίνῃ ἡ δεῦτερη πατρίδα του.

Ἡ ὑψηλὴ πνευματικὴ τοῦ Octave Merlier θὰ ἐκτιμηθεῖ πολὺ νωρὴ· γερὰ καταρτισμένος στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἔγινε ἀπὸ τὸ 1921 δεχτὸς ὡς μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῶν Σπουδῶν, ἐνῶ δέκα χρόνια ἀργότερα (στὰ 1931), ἀνακηρύσσεται μέλος τῆς ὀνομαστῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας τοῦ Παρισιοῦ. Κοντὰ ὅμως στὸν H. Pernot πραγματοποιοῖ τὴ γνωριμία του μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, τὴ γλῶσσα της καὶ τὸν πολιτισμὸ της. Κι ἐκεῖνο ποὺ θὰ γίνῃ ἀργότερα ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα του «πάθη», ν' ἀναβιώσει, μαζὶ μὲ τὴ γυναίκα του, τὸ Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμὸ, ἔχει βαθεῖς τὶς ρίζες του μέσα στὴν ψυχὴ του. Ὁ ἴδιος σημειώνει: «Τὰ γεγονότα τῆς Μ. Ἀσίας μὲ εἶχαν συγκινήσει πρωτύτερα στὸ Παρίσι, τὸ 1922, μόλις ἔγινε ἡ καταστροφὴ. Τότε, στὸ Νεοελληνικὸ Ἰνστιτούτο, μπροστὰ στὸν καλὸ μας δάσκαλο, τὸν Hubert Pernot, ἄκουσα ἀπὸ τρεῖς Ἑλληνίδες — οἱ δυὸ ἦταν ἀπὸ τὴ Σμύρνη (...) καὶ ἡ τρίτῃ ἀπὸ τὴν Κύπρο — ἄκουσα τὸν πῶδ σπαραχτικὸ θρήνη γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ ποὺ εἶχε δολοφονηθεῖ· γιὰ τὴν προδοσίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων· γιὰ τὸ θάνατο ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀνθρώπων ποὺ εἶχαν σκοτωθεῖ, κρεμαστεῖ, πολλοὶ μάλιστα ἐνταφιαστεῖ ζωντανοί· γιὰ τὶς κατεστραμμένες πολιτεῖες· γιὰ τὸ σβύσιμο μέσα στὸ αἷμα πολιτισμοῦ χιλιάδων ἐτῶν».

Μ' αὐτὸν τὸν ψυχικὸν ἐξοπλισμὸ ἔρχεται, τρία χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὴ μικρασιατικὴ τραγωδία, στὰ 1925, στὴν Ἑλλάδα, ὡς Καθηγητῆς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου. Δὲν ἔρχεται νὰ διδάξῃ μόνο τὴ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ τὸ γαλλικὸ

πολιτισμό· ή δρασή του είναι ευρύτερη. Θέλει ν' αποκαταστήσει τις κλονισμένες σχέσεις ανάμεσα στους δυο λαούς, τόν Έλληνικό και τὸ Γαλλικό. Καί τὸν κλονισμό αὐτὸν τὸν διαπιστώνει ὁ Μερλιέ τὸς πρώτους κι ὄλας μῆνες ἀπὸ τὸν ἔρχομό του, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1925. Στὸ Τηγάρι τῆς Σάμου ποῦ ἔχει πάει, θ' ἀκούσει ἀπὸ ἕνα τσαγγάρη γιὰ τοὺς πρόσφυγες ποὺ ἔχουν ἔρθει ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθη, γιὰ τὴ δυστυχία τους καὶ τίς συμφορές τους: «Ἐχασαν ὄ,τι εἶχαν» θὰ ὑπογραμμίσει ὁ ἀπλὸς συνομιλητής του· «παιδιά, ἐγγόνια, ὄλο τὸ βιὸς τους. Καὶ τὰ ὄστᾶ τῶν προγόνων τους. Καὶ τὴν ἀγάπη τους στὴ Γαλλία». «Ἡ Γαλλία, συνεχίζει ὁ τσαγγάρης ἀπειθυνόμενος στὸ Μερλιέ, μᾶς ἐγκατέλειψε κι ἔπειτα μᾶς πρόδωσε· πούλησε ὄλο τὸ πολεμικὸ τῆς ὕλικὸ τῆς Συρίας στὸν Κεμάλ-Πασᾶ. Μᾶς ἀρνῆθηκε τὰ πολεμοφόδια ποὺ θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ νικήσουμε στὴν ἀντεπίθεση». Ὁ ἀκροατὴς τοῦ ἀπλοῦ αὐτοῦ Σαμιώτη αἰσθάνθηκε ὄχι μόνον τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ ρόλο τῆς ἐπίσημης Γαλλίας ἀλλὰ καὶ τὴ βαθύτατη πικρία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπέναντί τῆς κι ὀρκίστηκε νὰ ἐπανορθώσει, ὄσο θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ κακὸ ποῦ εἶχε προκαλέσει ἡ πατρίδα του στὸν μικρὸ αὐτὸν τόπο μὲ τὰ «μυθικὰ ὄνόματα». Ἔτσι, στόχος τῆς διδαχτικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ὄποιας ἄλλης δραστηριότητάς του στάθηκε ν' ἀπαλείψει τὴ βαθεῖα ἐκεῖνη πικρία καὶ ν' ἀποκαταστήσει τίς φιλικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Γαλλία. Ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ἦταν αὐτόπτης μάρτυρας τῶν πελώριων οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἤττα τοῦ 1922 καὶ τὴν τραγωδία τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* * *

Ἡ δράση τοῦ Octave Merlier στὴν Ἑλλάδα ἦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα μπορεῖ νὰ διακριθεῖ σὲ δυὸ περιόδους· ἡ πρώτη, ἀπὸ τὸ 1925 - 1941 καὶ ἡ δευτέρα ἀπὸ τὸ 1945 - 1976. Τὸ 1925 ἔρχεται, ὄπως εἶπαμε, ὄς ὁ «πρωτεύων» Καθηγητὴς τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτοῦτου καὶ θὰ παραμείνει σ' αὐτὸ τὸ ρόλο ὄς τὸ 1938, ὄπότε θὰ ὄνομαστεῖ ὁ «διευθύνων» τοῦ Ἰνστιτοῦτου. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἑφταπλασιάζονται οἱ μαθητὲς τοῦ Ἰνστιτοῦτου καὶ τῶν σχολῶν τῆς Alliance française (ἀπὸ 500 γίνονται 3.400). Τὸ 1930, μὲ νόμο, γιὰ τὸν ὄποιο ἐργάστηκε ἀποφασιστικά, δημιουργήθηκε καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε εἰδικὸ τμήμα μόρφωσης Ἑλλήνων Καθηγητῶν τῆς Γαλλικῆς γλώσσας (Cours Spécial). Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο ἐπεξεργάστηκε, μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἄλλων, μέθοδο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Γαλλικῆς γιὰ Ἑλληνες μαθητὲς. Παράλληλα, συντελεῖ στὴ συγγραφὴ διδαχτικῶν ἐγχειριδίων γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς γαλλικῆς γλώσσας. Τὸ 1930, ἡ Μέλωπ Μερλιέ ὄραματίζεται τὴ διάσωση τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ξεριζωμένου γιὰ πάντα μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἱδρύει τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Στὸ Κέντρο αὐτὸ ὁ Μερλιέ βλέπει τὴν ἱκανοποίηση τῆς πληγωμένης συνειδήσῆς του καὶ ἡ συμβολὴ του στὴ στερέωσή του καὶ

στη δημιουργική εργασία του είναι γι' αυτόν εκπλήρωση υπέρτατου χρέους. 'Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος βρίσκει τὸ Μερλιέ διευθύνοντα τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου' ἐπιτρατεύεται ἐπὶ τὸ π ο υ σ τήν 'Αθήνα καὶ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1940 εἶναι ὁ μυστικός ἀντιπρόσωπος τῆς 'Ελευθέρας Γαλλίας στήν 'Ελλάδα. Τὸ Μάιο τοῦ 1941 πιάστηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς Ναζιῆδες καὶ φυλακίστηκε στοῦ 'Αβέρωφ. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἀποφυλακίστηκε καὶ πέτυχε νὰ ξαναλειτουργήσει τὸ 'Ινστιτούτο καὶ τὰ Γαλλικὰ θρησκευτικὰ σχολεῖα. Ἡ ἀντιναζιστικὴ ἔμωσ δράση του καταγγέλληκε στήν Κυβέρνηση τοῦ Vichy, πού τὸν ἔπαψε ἀπὸ τῆ θέσης του. Πιάστηκε κατόπιν καὶ ὠδηγήθηκε ἐξόριστος στὸ Aurillac (Αὐγούστος 1941). Ἐκεῖ στὸ Aurillac, βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ δουλέψει τῆ διατριβὴ του πάνω στὴ γλώσσα τοῦ 4ου Εὐαγγελίου, χωρὶς νὰ παραλείψει τὴ συμμετοχὴ του στήν 'Αντίσταση κατὰ τοῦ Ναζισμού' ἀναδείχτηκε μάλιστα μέλος τῆς 'Επαρχιακῆς 'Επιτροπῆς Ἀπελευθέρωσης τοῦ Cantal καὶ διηύθυνε τὶς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Aurillac ('Ιούνιος 1944). Τὸ Νοέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ ἀπελευθέρωσης τοῦ Cantal, πῆγε στὸ Παρίσι καὶ ἔθεσε τὸν ἑαυτό του στὴ διάθεση τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας, πού τὸν ἀποκατέστησε στὰ καθήκοντά του στὸ Γαλλικὸ 'Ινστιτούτο τῆς Ἀθήνας. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1945 ὁ Octave Merlier καὶ πάλι στήν Ἀθήνα καὶ στήν Ἑλλάδα, πού εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὴν τριπλὴ κατοχὴ, τὴν καθολικὴ ἀντίσταση κατὰ τῶν κατακτητῶν καὶ ὑπὲρ τῶν συμμάχων, καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἀνεύθυνοι οἱ σύμμαχοι.

* * *

'Ο Μερλιέ τώρα ἔχει ὀνομαστεῖ Διευθυντῆς τοῦ Γαλλικοῦ 'Ινστιτούτου τῆς Ἀθήνας' εἶναι πιά διδάκτωρ Φιλολογίας μετὰ τὴν κύρια διατριβὴ του, «τὸ 4ο Εὐαγγέλιον» καὶ τῆ συμπληρωματικῆ του «ὁ Παπαδιαμάντης», ἐνῶ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ὁ ἀγωνιστῆς τῆς Γαλλικῆς Ἀντίστασης. Τὸ Φιλελληνικό του πάθος ἐκδηλώνεται στὴ δευτέρη αὐτῆ περίοδο ποικιλότροπα. Κατορθώνει ν' ἀποσπάσει ὑποτροφίες γιὰ Ἑλληνες πνευματικούς ἀνθρώπους ('Επιστήμονες, Καλλιτέχνες κ.ἄ.), μολοντί καὶ ἡ Γαλλία, τὸν πρώτο καιρὸ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, δοκίμαζε πολλὰς δυσκολίας. Στὴν ἐπιτυχία τῆς προσπάθειάς του αὐτῆς συνέβαλε καὶ ὁ ὑποδιευθυντῆς τότε Ροζέ Μιλλιέξ, ἐμπνευσμένος καὶ αὐτὸς φιλέλληνας. Ἔτσι, ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀνθρώπων, πού ἕως δὲν θὰ εἶχαν ποτὲ τὴ δυνατότητα νὰ σπουδάσουν στὸ Παρίσι, ἔφτασαν ἐκεῖ τὸ Γενάρη τοῦ 1946, χάρις στὴ βοήθεια τοῦ Octave Merlier. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔμειναν στὴ Γαλλία καὶ λαμπρύνουν τὴν Ἐπιστῆμη καὶ τὸ πνεῦμα της, ὅπως οἱ Ν. Σβορώνος, Κορνήλιος Καστοριάδης, ὁ Γ. Κανδύλης, ὁ Κουλεντιανός, ὁ Μπρίκας, ὁ Ἰωάν. Ξενάκης, ὁ Ἄρης Προβελέγγιος, κ.ἄ., ἐνῶ πολλοὶ γύρισαν στήν Ἑλλάδα μετὰ ἄρτια ἐπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ πλαισιώσαν

τά 'Ανώτατα Πνευματικά Ίδρύματα και άλλες καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Πέρα από το γεγονός αυτό, ο Μερλιέ πετυχαίνει την πλήρη αυτονομία του Γαλλικού Ίνστιτούτου, στο όποιο εντάσσονται σάν παραρτήματά του όλα τα τμήματα που συντηρεί ή Alliance française. Και τα παραρτήματα αυτά, «πνευματικές παρουσίες της Γαλλίας στην 'Ελλάδα», όπως ο ίδιος θά τα χαρακτηρίσει αργότερα, λειτουργούν με "Ελληνες Καθηγητές της Γαλλικής, διπλωματούχους του Cours Spécial. Το 1960 έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν 32 παραρτήματα του Γαλλικού Ίνστιτούτου σ' όλη την 'Ελλάδα' απ' αυτά 12 στην 'Αθήνα και 20 στις έπαρχίες, με δεκάδες χιλιάδες μαθητές. Για το συντονισμό της εργασίας των παραρτημάτων και για την εφαρμογή των καλύτερων μεθόδων διδασκαλίας της γλώσσας, ο Μερλιέ οργάνωσε, από το 1946 - 1959, έξη Συνέδρια. Παράλληλα έδημιούργησε ανώτερες τάξεις Λυκείου, που προετοιμάζαν για το Γαλλικό baccalauréat, καθώς και τμήματα πανεπιστημιακά πάνω στα 'Αρχαία 'Ελληνικά, τα Λατινικά, τη Γαλλική Φιλολογία, την 'Ιστορία, τη Φιλοσοφία, την Ψυχολογία και την Παιδαγωγική.

Στη δεύτερη αυτή περίοδο ο Μερλιέ φτάνει στο απόγειο της δραστηριότητάς του. Δημιούργησε δλόκληρο τυπογραφικό συγκρότημα και καθιέρωσε σειρά εκδόσεων του Γαλλικού Ίνστιτούτου. Ίδρυσε το «Δελτίο ελληνικής αναλυτικής βιβλιογραφίας», που συνεχίζει να εκδίδεται, κάτω από τη διεύθυνση του Νεοκλή Κουτουζή, ως σήμερα. Ός τα 1960, ή σειρά εκδόσεων του Γαλ. Ίνστιτούτου αριθμούσε περισσότερο από 120 τόμους. Οργάνωσε ακόμη διαλέξεις, καλώντας Γάλλους και "Ελληνες πνευματικούς ανθρώπους, καθώς και Έκθέσεις: ιστορική θά μείνει στον πνευματικό χώρο του τόπου μας ή "Έκθεση Σολωμού.

Ποτέ, όμως, ο Μερλιέ δέν ξεχνά το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών· ζώντας δίπλα στη Μέλπω Μερλιέ από τότε που το ίδρυσε, παρακολουθεί με πάθος τη λειτουργία του, τις έρευνές του και τα αποτελέσματά του. "Όταν οικοδομήθηκε το μεγάλο μέγαρο της όδου Σίνα, βρέθηκε χώρος για να το στεγάσει. Οί εκδόσεις του, μολονότι αποτελούσαν ξεχωριστή σειρά, φροντιζόντουσαν από τα τυπογραφεία του Ίνστιτούτου και με δαπάνες του. Προσπάθησε ακόμη να ένωματώσει το Κ.Μ.Σ. στο Γαλλικό Ίνστιτούτο υπό τόν όρο να μη φύγει πο τ έ από την 'Ελλάδα' το σχέδιο όμως αυτό τελικά προσέκρουσε σέ τυφλή άρνηση και δέν πραγματοποιήθηκε.

Ο Octave Merlier έργαστηκε ως ο ουσιαστικός Διευθυντής του Γαλλικού Ίνστιτούτου της 'Αθήνας από τόν έρχομό του στην 'Ελλάδα το 1925 ως το 1961, άσχετα αν τυπικά όνομάστηκε στα 1945. Από τη συνεχή αυτή ύπηρεσία του έξαιρούνται βέβαια τα 4 χρόνια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και της Κατοχής (1941 - 1945). Σ' όλα αυτά τα 32 χρόνια της δράσης του δέν λοξοδρόμησε από τόν κύριο στόχο του: το πλάταιμα και το βάλαιμα των σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες και στους λαούς τους· στάθηκε ο ακούραστος αλλά

και ο ιδιότυπος πρεσβευτής τῆς Γαλλίας μέσα στο χώρο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸ 1961 ὁ Μερλιέ ἀνακλήθηκε ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Διευθυντῆ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀθῆνας καὶ γύρισε στὴ Γαλλία, ὅπου διορίστηκε Καθηγητὴς τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσας καὶ Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Aix-en-Provence. Ὡς τὸ 1971 ποῦ ἐργάστηκε ὡς Καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Aix δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὸ σκοπὸ του. Ἄν στὴν Ἑλλάδα ἀγωνιζόταν νὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐκμάθηση τῆς γαλλικῆς γλώσσας καὶ τὴ γνωριμία τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ, στὴ Γαλλία ἔκανε τὸ ἀντίστροφο· πάλευε νὰ διαδώσει τὴ νεοελληνικὴ γλώσσα καὶ νὰ κάνει προσιτὸ τὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ στὸ γαλλικὸ κοινό. Καὶ πραγματικά, μὲ τὴ συνεργασία καὶ ἄλλων νεοελληνιστῶν, τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Aix-en-Provence ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ μεγάλα κέντρα διδασκαλίας τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ γαλλικὸ ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1971 πῆρε τὴ σύνταξή του, προτίμησε νὰ ζήσει τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του στὴ δευτέρῃ του πατρίδα, στὴν Ἑλλάδα, ἀφιερώνοντας κάθε του δραστηριότητα γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ποῦ εἶχε γίνει στὸ μεταξὺ Νομικὸ πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Ἡ ἔκθεση τοῦ ἔργου τοῦ Κ.Μ.Σ., ποῦ ἐγινε στὴν Ἀθῆνα στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, ὑπῆρξε δικὴ του ἐμπνευση καὶ ἐκτέλεση.

* * *

Ὁ Μερλιέ ἦταν ἀκούραστος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἐξαίρετος ὀργανωτῆς· ἤξερε νὰ διαλέγει τοὺς συνεργάτες του, ποῦ μὲ τὴ σειρά τους πραγματοποιοῦσαν τὶς ἐμπνεύσεις, τὶς ὑποδείξεις, τὶς ἰδέες τοῦ Διευθυντοῦ. Ἀλλοιότερα θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐβγαζε σὲ πέρας ἓνα τόσο μεγάλο καὶ πολυσύνθετο ἔργο. Γιατὶ δὲν εἶναι ἡ διδαχτικὴ, ἡ διοικητικὴ, ἡ ἐκπολιτιστικὴ δραστηριότητά του, ποῦ καὶ μόνες αὐτὲς θὰ μπορούσαν νὰ τὸν ἐξαντλήσουν· ταυτόχρονα δούλευε ἐπιστημονικά. Καὶ ἡ ἄλλη μεταφραστικὴ του δράση ἀποτελεῖ σημαντικὸ κεφάλαιο τῆς προσωπικότητάς του Μερλιέ. Ἀπὸ τὸ 1930 ὡς τὸ 1960, τὰ προσωπικά του δημοσιεύματα, ἐπιστημονικά καὶ φιλολογικά, εἶναι 56. Ὅταν προσθέσουμε καὶ ἑκείνα ποῦ ἀκολούθησαν ὡς τὸ 1973 ξεπερνοῦν τὰ 60.

Τὰ πρωτότυπα δημοσιεύματα τοῦ Μερλιέ σὲ μιὰ πρώτη κατάταξή τους μποροῦν νὰ διακριθοῦν σὲ δύο κατηγορίες: σὲ γλωσσικά καὶ σὲ φιλολογικά. Στὰ γλωσσικά του δημοσιεύματα εἶναι ἐπηηρεασμένος ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, τὸν Hubert Pernot. Οὔτε ὅμως ὁ χώρος οὔτε καὶ ἡ περίσταση ἐπιτρέπουν μιὰ λεπτομερειακὴ ἀναγραφή ὅλων τῶν δημοσιευμένων ἐργασιῶν τοῦ O. Merlier. Παραθέτουμε μερικές, ἴσως τὶς πιὸ βασικές, γιὰ νὰ φανεῖ καὶ μιὰ ἄλλη, πολὺ σπουδαία πλευρὰ τῆς ἀνεξάντλητης δραστηριότητάς του. Καὶ πρῶτα-πρῶτα, τὶς γλωσσικές:

1. «Σημείωμα πάνω σὲ δυὸ χωρία τοῦ 4ου Εὐαγγελίου» δημοσιευμένο στὸ B. C. H.³ 1930.

2. «Ἡ ἀντικατάσταση τῆς δοτικῆς μετὰ τὴ γενικὴ στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα», στὸ B.C.H., 1931.

3. «Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι» (Ἰωάν. 18 - 37), στὴ R.E.G.⁴, 1933.

4. «Ὄνομα καὶ ἐν ὀνόματι», στὸ 4ο Εὐαγγέλιο, στὴ R.E.G., 1934.

5. Τὸ 4ο Εὐαγγέλιο, Aurillac, 1942, 136 σελ. Πρόκειται γιὰ μιὰ εἰσαγωγή στὸ 4ο Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου καὶ μετάφρασή του στὰ γαλλικὰ ἀπὸ ἑλληνικὸ κείμενο.

6. Τὸ 4ο Εὐαγγέλιο· Γενικὸς τῆτες· τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰωάννου. Εἶναι ἡ κύρια διδακτορικὴ του διατριβὴ ποὺ ὑποστήριξε τὸ Μάη τοῦ 1945, λίγο πρὶν ἔρθει στὴν Ἀθήνα.

Σημειώνουμε, ἐξάλλου, μερικὲς ἀπὸ τίς φιλολογικὲς του ἐργασίες.

1. Ἡ σύγχρονη Ἀθήνα, ἔκδ. Belles Lettres, 61 σελ. (1930).

2. «Ἐνας μεγάλος Ἕλληνας ποιητῆς, ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς», στὴ Revue de l'enseignement français hors de France, 1930. Στὸ μελέτημά του ὁ συγγραφέας μεταφράζει στὰ γαλλικὰ 5 ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ, ποὺ ἀκολουθοῦνται μετὰ ἕνα σημείωμα βιογραφικὸ καὶ βιβλιογραφικὸ τοῦ ποιητῆ.

3. «Παπαδιαμάντη, Ἀνέκδοτα γράμματα» (στὰ ἑλληνικὰ), Ἀθῆναι ἔκδ. Σιδέρη 1934. Δημοσιεύονται 185 ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Παπαδιαμάντη, γραμμένα μεταξὺ 1871 καὶ 1910.

4. «Ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1934», στὴ Revue de Paris, 1934. Περιγράφει τὸ ἑλληνικὸ κράτος καὶ τὸν ἑλληνισμὸ ἀπὸ τὸ 1830 - 1934. Τὴν οικονομικὴ τῆς κατὰστάσεως στὰ 1934· τὴν ἐσωτερικὴ καὶ τὴν ἐξωτερικὴ τῆς πολιτικῆς, γιὰ νὰ καταλήξει στὸ συμπέρασμα τοῦ Θουκυδίδη.

5. Δεκαπέντε γαλλικὰ γράμματα τοῦ Βαλαωρίτη, ἔκδ. Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, 1956. Πρόκειται γιὰ δημοσίευση ἀνεκδότων γραμμάτων τοῦ Βαλαωρίτη, τῶν ὁποίων προηγεῖται εἰσαγωγή.

6. Μελέτη γιὰ τὸ ἔγκωμιο τοῦ Φώσκολου καὶ γιὰ τὰ τελευταῖα ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, ἔκδ. Γαλλ. Ἰνστ. 1957. Ἀναφέρεται στὴν ἐξέλιξη τῆς σκέψεως τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερίαν ὡς τὸν Πόρφυρα.

Ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ O. Merlier· εἶναι δεμένο μετὰ τὴν ἴδία του τὴν προσωπικότητα καὶ τὸν βαθύτατο φιλελληνισμό του. Καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι οἱ μεταφράσεις του, πάντοτε ἐγκυρες, ἔκαναν γνωστὴ στὸ εὐρύτερο γαλλικὸ κοινὸ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ἀναφέρουμε μερικὲς:

1. Σκίαθος, τὸ ἑλληνικὸ νησί. Ἐκδ. Belles Lettres, 1945, 384 σελ.

3. Bulletin de Correspondance Hellénique.

4. Revue des Études Grecques.

Μεταφράζονται 7 νουβέλλες του Παπαδιαμάντη, ανάμεσα στις όποιες ή «Φό-
νισσα» και «τὸ ὄνειρο στὸ Κῦμα». Τὸ ἔργο του αὐτὸ παρουσιάστηκε ὡς συμ-
πληρωματικὸ στὴν κύρια διατριβή του «τὸ 4ο Εὐαγγέλιο» πού ὑποστήριξε,
ὅπως ἔχουμε ἀναφέρει, τὸ Μάιο τοῦ 1945.

2. «Μερικὰ ποιήματα τοῦ Κωστή Παλαμᾶ», στὸ περιοδικὸ Les Balkans,
1934. Μεταφράζει 5 ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ ἀπὸ τὴ συλλογή του «Ἰαμβοὶ καὶ
Ἀνάπαιστοι».

3. Ὁ ὄρκος τῆς Στυγός, ἔκδ. Γαλ. Ἰνστιτούτου 1946. Μετά-
φραση 5 ποιημάτων τοῦ Α. Σικελιανοῦ, μὲ μιὰ εἰσαγωγή γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ
τὴ φιλοσοφία του.

4. Ἡ Ἀσκητικὴ. Salvatores Dei, τοῦ Ν. Καζαντζάκη.
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μετάφραση ὅλου τοῦ Βιβλίου, ὁ Merlier ἔκανε μιὰ εἰσαγωγή
γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ Ἑλληνα συγγραφέα.

Ἀναφέρουμε ἀκόμη τὶς ἐργασίες, πού μποροῦν νὰ χαρακτηριστοῦν Φιλολο-
γικές. Εἶναι ὁ Κατάλογος τῆς Ἐκθεσης Σολωμοῦ, τόμος
μὲ 238 σ., καὶ ὁ Τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας·
τὸ τελευταῖο αὐτὸ βιβλίον, ἔκδοση τοῦ Κ.Μ.Σ. τοῦ 1974, τιμήθηκε μὲ τὸ «Μη-
τσόρειο Βραβεῖο» ἐκ μέρους τῆς Ἐνώσεως Σμυρναίων τὸ Μάιο τοῦ 1976.

Ἀξίζει ἀκόμη ν' ἀναφέρουμε ὅτι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψή του ὁμάδα Γάλ-
λων μαθητῶν του στὸ Aix-en-Provence μετέφρασε στὰ Γαλλικὰ τὴν Ἑλλη-
νικὴ Ἐκδοση τῆς Ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας
τοῦ Κ. Krumbacher. Ἐκεῖ, στὸ Aix, ἔδρασε ἀκόμη τὸ περιοδικὸ Νεοελ-
ληνικὸς Μελέτες, πού ὁ ὅσος τόμος ἐκυκλοφόρησε τὸ 1975.

Ὁ Octave Merlier εἶναι ἀπὸ τὶς σπάνιες φιλελληνικὲς προσωπικότητες πού
ἔταξαν σκοπὸ τῆς ζωῆς τους νὰ κάνουν γνωστὴ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα καὶ τὸν
πολιτισμὸ της στοὺς συμπατριῶτες τους ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίστροφο. Γὰ μεγάλα
του διοικητικὰ χαρίσματα καὶ ἡ ἀνεξάντλητη δραστηριότητά του, ἐπιστημονι-
κὴ, λογοτεχνικὴ, μεταφραστικὴ δὲν σημάδεψαν παρὰ αὐτὸ τὸ μοναδικὸ
στόχο. Γι' αὐτὸ καὶ θὰ μείνει ὁ ξεχωριστὸς Γάλλος Φιλέλληνας, πού ἡ προσφο-
ρά του στὴν ἀνάπτυξή τῶν σχέσεων Ἑλλάδας - Γαλλίας δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ
ἀποτιμηθεῖ στὶς διαστάσεις πού τῆς ταιριάζουν.

Μέλπω ΛΟΓΟΘΕΤΗ - ΜΕΡΑΙΕ
Ίδρύτρια και Διευθύντρια Κ.Μ.Σ.